

*PECSUK Ottó*¹:

Nemeshegyi Péter SJ mint a Szentírás magyarázója²

Abstract. Péter Nemeshegyi SJ Interpreter of the Scripture

The one hundredth birthday of Péter Nemeshegyi SJ was celebrated with a conference by members of the Hungarian Jesuit order on 25 March 2023. On this occasion, I was asked to appraise this excellent theologian as the interpreter of the Bible. One of Father Nemeshegyi's most important foreign mission assignments during the decades he spent in Japan was his work in the Japanese ecumenical Bible translation. His experience and impressions during this work provide encouragement and guidance to those involved in a similar enterprise in Hungary. Péter Nemeshegyi was a true Catholic interpreter of the Bible, who believed that the Biblical tradition of the church brings parts of the Holy Scriptures that seem contradictory or difficult to a higher level of synthesis. His favourite hermeneutical starting point was the assumption of God's goodness in every interpretation of the Scriptures, as well as the Christological principle, which he may have adopted from St Augustine. He taught about the Bible very effectively and creatively in various cultural environments (such as Japan or other East Asian countries) because he always found the fitting inculturation aspects of the Gospel and used them in both his teaching and application.

¹ Habitált egyetemi docensként a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának oktatója a Bibliái Teológiai és Vallástörténeti Tanszéken; a Magyar Bibliatársulat főtitkára; pecsuk.otto@kre.hu

² Írásom alapja a Nemeshegyi Péter 100. születésnapjára rendezett konferencián (2023. március 25. Budapest, Párbeszéd Háza) elmondott előadásom.

Keywords: Nemeshegyi, biblical interpretation, inculturation, Jesuits, foreign mission, Bible translation

Mielőtt bemutatnám Nemeshegyi Péter, avagy ahogy sokan szeretettel emlegették a katolikus egyházban, Pepi bácsi biblikus szemléletét és munkásságát, el kell mondanom, hogy sajnos személyesen nem ismertem, jóllehet magam a Károli Egyetemen végeztem a teológiát, és ott tanítok jelenleg is, Nemeshegyi Péter életének utolsó éveiben pedig szintén ezen az egyetemen tanított, a Keleti Nyelvek és Kultúrák Intézete Japonológia Tanszékén. Munkásságát csak könyveiből és az interneten fellelhető számos előadásából ismertem meg. Színes egyéniségének és kedves, jézusi személyiségének megértéséhez érdemes felidézni gazdag és hosszú életpályájának legfontosabb állomásait. 1923. január 27-én született Budapesten. Mielőtt teológiát tanult volna és csatlakozott volna a jezsuitákhoz, jogot és közgazdaságtant tanult Budapesten, és jogi doktorátust is szerzett, majd néhány évig pénzügyi területen, banktisztviselőként dolgozott. A noviciátust a zugligeti Manrézában végezte, majd közvetlenül a háborút követően Szegeden tanult a jezsuita főiskolán. A politikai változásokat követően, 1949-ben sok más jezsuita kispappal együtt ő is elhagyta Magyarországot. Ausztriában majd Rómában tanult, 1956-ban pedig megszerezte a teológiai doktorátust. Rendje megbízásából Japánba ment misszióba, ahol egészen 1993-ig szolgált, a Sophia Egyetem teológiai karán, több alkalommal a kar dékánjaként. Missziói területei közé tartozott Vietnam, Korea és a Fülöp-szigetek is. Közreműködött az egyházatyák műveinek japán fordításaiban, számos könyvet és számtalan tanulmányt írt japán nyelven. Részt vett a Japán Keresztény Tudós Társaság és a Japán Cusanus Társaság munkájában, katolikus lexikonsorozatot és japán nyelvű teológiai folyóiratot szerkesztett, valamint a japán egyetemi hallgatók között nagy népszerűségnek örvendő előadásorozatot tartott Mozart zenéjéről.³ Tagja volt a Pápai Nemzetközi Teológiai Bizottságnak (1969–1974 között, VI. Pál pápa nevezte ki), és részt vett a japán ökumenikus bibliafordítás munkálataiban is.⁴

³ FÜLÖP Zsuzsanna (szerk.) (2012): *Mozart, Isten szeretetének muzsikusa. Nemeshegyi Péter SJ előadás-sorozata Mozarról.* Budapest, Kairosz.

⁴ Nemeshegyi Péter SJ életútjához vö. „*Tárt karokkal várnak ránk...*”. *Életinterjú Nemeshegyi Péter jezsuitával. Beszélgetőtárs Kiss Péter.* (2016) Budapest, Jezsuita Kiadó.

Bibliatudományi vonatkozású életművéből elsőként – személyes érintettségem okán is – a bibliafordításhoz kapcsolódó tevékenységéről szeretnék megemlékezni.

Japán felekezeti bibliafordítás

Hogy ennek a bibliafordításnak a jelentőségét jobban megértsük, érdemes néhány mondatban felidézni az előzményeket. Az első japán bibliafordítást a sziget jezsuita misszionáriusának, Xaviéri Szent Ferencnek a nevéhez kötik. Az ő egyik japán megtérítettje még Goában fordíthatta le Máté evangéliumát, amit azután Ferenc magával vitt Japánba 1549-ben. Ezt követően a nyugattól évszázadokig elzárkózott, majd a Meiji-korszakban kinyíló Japánban csak protestáns bibliafordítás-kísérletekről tudunk.⁵

A II. vatikáni zsinat utáni légkörben, miután a Dei Verbum konstitúció bátorított az ökumenikus együttműködésre a bibliafordítások területén is, a Japán Katolikus Püspöki Konferencia elhatározta, hogy együttműködik a Japán Bibliatársulattal egy új, egészen ökumenikus szellemű bibliafordítás létrehozásában. A püspöki konferencia így nyilatkozott a kezdeményezésről:

A protestánsok és katolikusok által is használható interkonfesszionális, köznyelvi bibliafordítás munkálatai 1969-ben kezdődtek, és ennek első gyümölcse, Lukács evangéliuma 1975 szeptemberében jelent meg. Ezt követte 1978 szeptemberében a teljes Újszövetség. 1987-ben pedig a deuterokanonikus könyvekkel együtt megjelent a Japán Bibliatársulat által kiadott Új Felekezeti Bibliafordítás. A katolikus püspöki konferencia azonnal engedélyezte a Biblia használatát az istentiszteleteken, a következő évben pedig döntést hozott arról, hogy az Úr nevének Jesu formája (amelyet a protestánsok és a szélesebb társadalom is használt) felváltsa az addig a liturgikus szövegekben és a katolikusok által használt Jezusu alakot. (...) Ezzel egy régi, a keresztényeket megosztó vitát sikerült megoldani, és az egység „Urunk nevében” egy lépéssel közelebb jött.⁶

⁵ 1887-ben a Meiji-fordítás, 1917-ben a javított Taisho-fordítás, 1955-ben pedig a Japán Bibliatársulat által készített Köznyelvi fordítás. Vö. IWAMOTO, Junichi (2019): Publication of the Japan Bible Society Interconfessional Version, In: *Journal of Biblical Text Research*. 44. 4. 284.

⁶ I. m. 285.

Nemeshegyi Péter, aki ebben az időben már a tokiói Sophia Egyetem tanára volt, a katolikus egyház delegáltjaként vett részt a bibliafordítás munkájában. Így beszél erről az időszakról a *Magyar jezsuiták vallomásai* c. kötetben:⁷

Legszébb ökumenikus munkám a japán közös bibliafordítás megalkotásához fűződik. Miután a II. vatikáni zsinat kimondta annak lehetőségét, hogy katolikusok és más keresztény felekezetek közösen készítsenek és adjanak ki bibliafordításokat, az egész világon elindult ilyen fordítások készítése. A franciák kezdték, sok más ország keresztényei folytatták. Japánban a protestáns Bibliatársulat indítványozta a katolikus püspöki karnak, hogy kapcsolódjunk bele tervezett új, japán bibliafordításukba. A püspökök erre egy bizottság kinevezését javasolták, hogy az vizsgálja meg a vállalkozás lehetőségét. Én is e bizottság tagja lettem. Négyszer üléseztünk, és egyértelmű válaszuk ez lett: Japánban szükséges és lehetséges a közös katolikus–protestáns bibliafordítás. E válasz sajátos logikán alapult. Abban nem voltunk biztosak, hogy emberi erővel lehetséges lesz-e az ilyen fordítás elé tornyosuló rengeteg előítéletet és akadályt elhárítani. Abban azonban biztosak voltunk, hogy a közös bibliafordítás szükséges! Hiszen hogyan állhatunk a százhusz millió japán elé állítván, hogy a kereszténység a szeretet vallása, ám közben valójában annyira utáljuk egymást, hogy még közös forrásunkat, a Bibliát sem tudjuk együtt lefordítani japánra. A Krisztus-akarta hithirdetéshez tehát szükséges a közös Biblia, ezért hitünk alapján bizonyosak voltunk abban, hogy Krisztus kegyelmével lehetővé is fogja tenni minden nehézség ellenére. Nem is csalatkoztunk. Tíztagú katolikus–protestáns végrehajtó bizottság irányította e nagy vállalkozást; annak egyik tagjává engem neveztek ki a püspökök. Több száz munkatárs közreműködésével tizennyolc évig dolgoztunk a feladaton. Jómagam, külföldi lévén, nem a fordítás munkáját végeztem, de minden szövegtervezetet át kellett nézmem, és összevetve őket a legjobb európai bibliafordításokkal sok ezer javítást ajánlottam. Ezeknek jelentős részét el is fogadták a fordítók. Dogmatikus nehézségek a fordítás során nem jelentkeztek. Annál nagyobb nehézséget okozott az, hogy a Bibliában előforduló személynveket a katolikusok

⁷ SZABÓ Ferenc (szerk.) (1997): *Magyar jezsuiták vallomásai I–II*. Budapest, Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya. 297–313. Online változat: <https://terebess.hu/keletkultinfo/nemeshegyipeter.html> (utolsó megtekintés dátuma: 2023. március 24.).

és a protestánsok másképpen ejtették ki és írták is át japán betűkkel. Még Jézus nevét is kétféleképpen ejtették ki. Végül, mégiscsak, hosszú és fáradságos munka gyümölcseként megjelent a szép japán közös és teljes Biblia. Megjelenése után két évvel már egymillió példány kelt el belőle; a katolikus püspökök pedig e fordítást vették be a liturgikus szövegekbe. Nagyon hálás vagyok Istennek, hogy e szép műben nekem is részem lehetett.

Nemeshegyi atya több mint 20 évvel ezelőtt elhangzó vallomásának sajátos aktualitást ad, hogy a magyar katolikus püspöki kar is kifejezte abbéli szándékát, készüljön hazánkban is egy felekezeti, vagy köznapibb szóval ökumenikus⁸ bibliafordítás. Ebben a protestáns egyházakat szintén a Bibliatársulat képviseli, és hosszú előkészítés, majd a COVID-ot követő megtorpanás után el is készültek a próbafordítás első kezdeményei. Ruth könyve és Péter első levele készül jelenleg ebben a projektben. Ma is az az első kérdés, amit megkapunk a laikus érdeklődőktől, hogy sok dogmatikai különbséget kell-e legyőznünk. Azt szoktam erre válaszolni, hogy nem, hiszen a Szentírás régebbi minden keresztyén felekezetenél, még magánál az egyetemes vagy katolikus egyháznál is, ezért a felmerülő kérdések nem dogmatikai eredetűek, hanem írásmagyarázati jellegűek, amelyekre hermeneutikai, egezetikai, grammatikai vagy fordításelméleti megoldásokat kell találnunk, nem pedig dogmatikaiakat. Nemeshegyi atya tapasztalata és vallomása ebben a tekintetben is bátorító és megerősítő, mint ahogyan az a tény is, hogy ha a sintoista és buddhista kultúrájú Japánban majd három évtizeddel ezelőtt lehetséges volt az ökumenikus bibliafordítás, akkor a fél évszázados bibliafordítási hagyománnyal rendelkező Magyarországon még sokkal inkább lehetséges lesz.

A Szentírás és a pápai, zsinati megnyilatkozások

Nemeshegyi atya igazi katolikus írásmagyarázónak bizonyult abban, ahogyan mindig a zsinati döntések és egyházi dokumentumok alapján tájékozódott a bibliai

⁸ A két megnevezés (felekezeti, illetve ökumenikus) a közbeszédben szinonimának tűnik, de a bibliatársulati mozgalomban inkább az előbbit használják, főként azért, hogy megkülönböztessék az ökumenikus mozgalom egyéb törekvéseitől. A katolikus–protestáns együttműködésben készített bibliafordítások célja ugyanis nem az egyházak ökumenikus vagy intézményes egysége, hanem a társadalomban megszólaló közös igehirdetés lehetővé tétele.

hermeneutika útvesztőiben. A Bibliát egy helyütt a párbeszéd könyvének nevezi, és ezt a Dei Verbum konstitúcióra támaszkodva állítja:⁹ „Isten szeretetének bőségéből mint barátaihoz szól az emberekhez, és társalog velük, hogy meghívja őket és befogadja saját közösségébe (DV 2). Nem ez az egyetlen alkalom, amikor egy kívülállóknak szokatlan, de teológiailag helytálló megállapítást a Bibliáról az egyházi dokumentumok vagy a pápai megnyilatkozások segítségével tesz érthetőbbé, szelídít meg, illetve tompítja az élet. A hívő embernek egyáltalán nem meglepő, hogy a Biblia Isten kommunikációja az emberrel – ez tulajdonképpen a Biblia fő funkciója. Az már azonban a gyakorlottabb bibliaolvasók számára is nehézséget okoz, hogy összeegyeztessék Isten „meggyőzőhetőségének” példáit a Bibliában azzal az istenképpel, amelyet a filozófiától kaptunk örökbe. Isten örökkévalósága, időfelettsége, mindenhatósága és szuverenitása fontos és sokunk által vallott teológiai fogalmak, de nehezen védhetők azoknak a történeteknek a tükrében, amelyekben egy ember, Ábrahám, Mózes, Jób, a zsoltáros Dávid, Ezékiel vagy Dániel meggyőződik arról Istent, hogy irgalmasságát részesítse előnyben igazságával szemben. Ennek nem szabadna megtörténnie egy igazán konzekvens, következetes Isten esetében. A Biblia Istene azonban mindvégig egyik kezében az irgalmat, a másikban az igazságot egyensúlyozva bánik az emberrel, és ebben a „kötéláncban” többnyire az irgalmassága győz. Nemeshegyi istenképében és írásmagyarázatában ezért is nagyon fontos szerepe van ennek a könyörülő Istennek. Őt idézve: „A kérő ima befolyásolja Istent, akármilyen nehéz is ezt összeegyeztetni a filozófiai istenfogalommal.”¹⁰

Az emberek többségében Istennek ez a dialektikus viszonyulása az irgalomhoz és az igazsághoz megütöztetést kelt. Nemeshegyi ugyanakkor előszeretettel fordul ilyen esetekben az egyházi dokumentumokhoz, hogy azokat mintegy bibliai teológiai sorvezetőként vagy iránytűként használva felmutassa: az a dilemma, amely a jelenségek egy szintjén feloldhatatlan ellentétnek tűnik, valójában egy magasabb szinten harmonikusan elsimul, és az egyház évszázados hittapasztalata biztos iránytűt jelent az ellentmondásos bibliai tanúságtételen meghökkent olvasóknak is.

Ehhez az eljáráshoz hasonló az is, ahogyan Nemeshegyi atya az egyház tanítói hivatalát segítségül hívva oldja fel a férfi és női szerepekkel kapcsolatos nehézségeket. A Biblia ugyanis több helyen tanítja egyrészt a férfi és nő egymás iránti kölcsönös szeretetét

⁹ NEMESHEGYI Péter SJ (2019): *Holdfényben. Legújabb tanulmányok*. Budapest, Jezsuita Kiadó. 55.

¹⁰ I. m. 61.

és tiszteletét, de tanítja azt is, hogy a nő engedelmisséggel tartozik a férfinak – részben a második teremtéstörténetben (1Móz 2,4kk) olvasható teremtési sorrendnek, részben a bűnesetben vállalt felelősségi szerepeknek (1Móz 3) köszönhetően. Amikor Nemeshegyi atya ezeket a tanításokat összeveti a keresztyén ember Krisztusban elnyert szabadságával, amely viszont már nem ismer emberek közötti alávetettséget vagy születési adottságokon alapuló tekintélyi különbséget, az ellentmondást azzal oldja fel, hogy a Bibliában meg kell különböztetnünk a kinyilatkoztatás fokozatosságából fakadó tanítási hierarchiát, valamint a bibliai könyveket és tartalmukat is átható kultúrához és korhoz kötött adottságokat. Így fogalmaz: „A szentírásmagyarázat azért olyan kényes feladat, mert meg kell különböztetni a Bibliában azt, ami örök érvényű isteni tanítás, attól, ami a két-hárromezer évvel ezelőtti kor felfogásainak lecsapódása.”¹¹

Úgy véli, hogy a férfi és nő kölcsönös szereteten és tiszteleten alapuló kapcsolata és a mindkettőjüket azonos mértékben megillető teremtményi méltóság a Krisztusban kapott kijelentésben megerősített igei parancs, ugyanakkor a nők férfiak iránti feltétlen engedelmissége inkább a Biblia patriarchális társadalmi beágyazottságához tartozik, és ebben megerősítik őt olyan pápai megnyilatkozások is, mint II. János Pál *Familiaris consortio* kezdetű apostoli buzdítása, amely így fogalmaz: „Ami a nőt illeti, elsősorban azt kell hangsúlyozni, hogy ugyanolyan méltósága van, és ugyanolyan kötelességek terhelik, mint a férfit. Isten, aki az embert férfinak és nőnek teremtette, egyenlő személyi méltósággal ajándékozta meg, és elidegeníthetetlen jogokkal, valamint az emberi személyt sajátosan jellemző felelősséggel ruházta fel a férfit és a nőt.”¹²

Nemeshegyi szerint feltűnő és tanulságos, hogy az apostoli buzdítás szándékosan nem említi az egyébként gyakran hivatkozott Efezusi levél azon szakaszait, ahol a nők férfiakkal szembeni kötelező tiszteletéről és engedelmisségéről van szó (Ef 5,22–24).¹³ A férfi-női szerepek a legtöbb társadalomban kulturálisan kódoltak, és bizonyára más a két nem egymáshoz való viszonya a közel-keleti zsidóságban és más az óceániai szigetvilágban vagy éppen Japánban. Az evangéliumnak azonban úgy kell szárba szökkennie minden kulturális talajon, hogy ne akarja erőszakosan átnevelni az adott kultúrában felnövekedett

¹¹ I. m. 106.

¹² I. m. 114.

¹³ „Az asszonyok engedelmeskedjenek férjüknek, mint az Úrnak, mert a férfi feje a feleségnek, ahogyan Krisztus is feje az egyháznak, és ő a test üdvözítője. De amint az egyház engedelmeskedik Krisztusnak, úgy engedelmeskedjenek az asszonyok is a férjüknek mindenben.”

híveket, ugyanakkor felmutassa számukra Krisztus szeretetét és felszabadító erejét. Ahogyan Nemeshegyi fogalmaz, a keresztyénségnek működni kell minden kulturális talajon, mégpedig Krisztus tanításai által, amelyeknek nem része egy olyan kulturális kódoltság, mint a patriarchális társadalmi berendezkedés.¹⁴

Isten jósága mint hermeneutikai kulcs

Nemeshegyi atya írásaiban visszatérő motívum az Atyaisten jóságának motívuma.¹⁵ Ennek bizonyítékait látja az egész üdvtörténetben és az Ószövetségtől az Újszövetségig haladó fokozatos isteni kinyilatkoztatásban. Ennek a jóságnak a legnyilvánvalóbb jele Jézus Krisztus elküldése és értünk való kereszthalála és feltámadása. Ez a minden akadályt legyőző jóság vezetett oda, hogy az Isten és ember között kötött sorozatos szövetségek, a nóéi, az ábrahामी vagy a Sínai-hegyi szövetség kudarcai sem vezettek oda, hogy Isten lemondott rólunk, hanem már Jeremiás és Ezékiel prófétáknál előkészítette az új szövetséget, amelynek alapja a szívbe írt parancsolat lesz, és amely igazán majd csak Jézus Krisztusban vált valósággá. Ugyanakkor Jézus is hangsúlyozta, hogy senki sem jó, csak egyedül Isten (vö. Mk 10,18; Lk 18,19). Erről beszélnek az Újszövetség nagy példázatai, legfőképp a tékozló fiúról vagy az elveszett bárányról szólók. Azt írja egy helyen, hogy Lukács evangélistát azért kedveli különösen, mert ő tudta a szentírók közül a leginkább bemutatni Isten kegyelmességét és jóságát.¹⁶ Nem tudom, hogy ez a hangsúly, Isten jóságának kiemelése Nemeshegyi atya írásmagyarázatában mennyiben tulajdonítható a katolikus, ill. speciálisan jezsuita teológiai örökségnek, vagy esetleg éppen a japán zen buddhizmussal való kapcsolódásának. Számomra adódnék a feltételezés, hogy a szelídségnek, kedvességnek, jóságnak, a másik ember iránti jóindulatnak a feltétlen tisztelete buddhista közegben¹⁷ még inkább arra indította Nemeshegyi atyát, hogy a keresztyén teológiának ezt a hangsúlyát különösen értékesnek tartsa, és ebben egyfajta párbeszédindító lehetőséget lásson japán kortársaival.¹⁸

¹⁴ I. m. 98–105.

¹⁵ I. m. 65; Vö. még NEMESHEGYI Péter SJ (1994): *Jó az Isten*. Szeged, Agapé.

¹⁶ NEMESHEGYI Péter SJ (2009): *Fecskeszemmel. Tanulmányok*. Budapest, Kairosz Kiadó. 117.

¹⁷ Vö. GOLEMAN, Daniel (2015): *A jóság hatalma. A dalai láma látomása az emberiségről*. Fordította Tóth Zsuzsanna. Budapest, Libri; KITARO, Nishida (1990): *An Inquiry into the Good*. New Haven, Yale University Press; Uó. (1960): *A Study of Good*. New York, Greenwood Press.

¹⁸ Azt már csak félve, lábjegyzetben merem hozzáfűzni, hogy feltűnő, Nemeshegyi milyen sokszor idézi egyetértőleg Órigenészt, aki tudvalevőleg részben üdvuniverzalizmusa miatt vesztette el

A missziológus bibliamagyarázó

Hasonlóan a „jóság” vallástörténeti értékeléséhez, Nemeshegyi atya írásaiban másutt is tetten érhető a missziológus nyitottsága. A keleti kultúrákban és azok jelenségeiben egyfajta *praeparatio evangelicát* lát, és igyekszik azok segítségével is közelebb vinni az olvasót azokhoz a bibliai fogalmakhoz, amelyek nehezen érthetők annak, aki egy másik vallási értékrend alapján vagy pusztán egy szekuláris „igazságérzet” felől közelít a Bibliához. Ezeknek az olvasóknak nehéz lehet elfogadni a kollektív bűnösségről szóló ószövetségi szakaszokat vagy a haragvó Isten képét, illetve a helyettes áldozatot, mint a haragvó Isten kibékítésének eszközt. ¹⁹ Nemeshegyi atya ezekben a kérdésekben rendkívüli érzékenységgel, tapintattal és bölcsességgel mutat rá a bibliai kijelentés fejlődésére, amire már fentebb is utaltam. Felvázolja, hogyan jut el a kinyilatkoztatás a mózesi könyvekben, főképp a második törvényben még általános kollektív bűnösség tanításától az egyéni felelősség hangsúlyozásához Jeremiásnál (Jer 31) és Ezékielnél (Ez 18), majd Jób dilemmájához az egyéni bűn és egyéni bűnhődés közvetlen összekapcsolódását illetően, végül a halál utáni túlvilági ítélet és jutalom tanításáig, amelyet már Jézus is vallott és tanított az Újszövetségben. A bűn és bűnhődés összefüggéseit – érzékenyen a Bibliában nem iskolázott olvasók számára is – nagyon szépen foglalja össze azzal, hogy a világon mindennek következménye van, és minden mindennel összefügg. A bűn szándékos eltávolodás a szeretettől és Isten akaratától, és ez önmagában rejti és hordozza az ítéletét. Isten ennek az erkölcsi világrendnek csak őre, aki a mi érdekünkben őröködik a rend felett. Nemeshegyi atya szerint – idézem – „amit Isten büntetésének mondunk, az az erkölcsi világrend logikája”. ²⁰

Megint csak az az érzésem, hogy a bűn és büntetés logikai láncolata olyan érvelés, amelyet Nemeshegyi atya buddhista kortársai is értékelhettek. Bár a buddhizmusnak nincs a keresztyénségéhez hasonlítható büntana, a világ jelenségeinek szoros összefüggései, az ok

egyháztanítói megítélését. Nem gondolnám, hogy Nemeshegyi szótériológiai szempontból unortodox lett volna (nem olvastam tőle erre utaló gondolatokat), de ha nem is vonta le az órigenészi végkövetkeztetést (*apokatastasis tón pantón*), feltehetően hangsúlyt helyezett Isten teremtetői jóságából fakadó egyetemes üdvakarátára. Vö. NEMESHEGYI (2009), 107.

¹⁹ I. m. 71–76.

²⁰ I. m. 76.

és okozat összetartozása e világvallás követőinek is ismerős és fontos, hiszen a buddhizmus azért törekszik a szenvedés okainak felismerésére és tudatosítására, az önzés és az egoizmus feladására, hogy ebből levezethesse a vágyak megszüntetésének szükségése és fokozatosan megteendő lépéseit.²¹

Nemeshegyi atya a „beavatatlanok” számára szintén bibliai botránykönek számító csodákról is logikusan és meggyőzően értekezik. Így fogalmaz: „A csoda személyes üzenet, amelynek felismeréséhez belső ráhangolódás szükséges.”²² A közhiedelemmel ellentétben ugyanis nem arról van szó, hogy a csodák Isten kifürkészhetetlen akaratából kizárólag a Biblia korára és helyszíneire korlátozódtak, és nekünk azért gyanúsak és idegenek, mert ma egyszerűen nem történnek csodák. Úgy gondolom, a csodák mennyisége korszakonként közel állandó, hiszen amint Jézus mondta: „Az én Atyám mind ez ideig munkálkodik, én is munkálkodom” (Jn 5,17). Ami különbséget jelent, az korunk tudományos világképe és a személyes nyitottság (hiánya) a csodák meglátására és felismerésére. (vö. az afrikai és az európai keresztyénségnek a csodákkal kapcsolatos hitbeli hozzáállását, illetve annak különbségét). Azt nem tudom, hogyan állnak a japánok a csoda kérdéséhez, de Nemeshegyi atya tanítása mindenképpen nagy segítség nekünk, szekuláris felebarátainak a 21. század eleji Magyarországon.

A japán misszionárius sajátos szemlélete szépen tetten érhető akkor is, amikor a bibliai „mester” fogalmát igyekszik megvilágítani: Indiában a *guru*, Japánban a *szenszei* az, akit követnek a tanítványai az úton (Nemeshegyi szerint a *szenszei* kifejezés etimológiája is erre a képre épül), akire feltekinhetnek, aki egyszerre követendő modell és bölcs tanácsadó az élet nehézségei közepette. A keresztyének számára – Nemeshegyi atya szerint – ilyen *guru* vagy *szenszei* Jézus Krisztus,²³ aki a földi és halandó mesterekkel ellentétben az örök életre vezető úton kalauzol bennünket. A földi mesterektől búcsút kell vennünk a halálban, de Jézus zsengeje lett mind az elhunytaknak, mind a feltámadottaknak (vö. 1Kor 15,20–23). Ő Mesterünk és Paraklétozunk akkor is, ha már az Atya jobbán esedezik értünk. Protestáns szemmel nézve egészen meglepő Nemeshegyi gondolatmenete a folytatásban: egyszerű református teológusként azt gondolnám, hogy a jezsuita írásmagyarázó itt rátér az egyházi előjárók, a hierarchia, a rendfőnökök, püspökök vagy a pápa szerepére, és azt majd

²¹ SMART, Ninian (1997): *The World's Religions*. Cambridge, Cambridge University Press. 61.

²² Uo.

²³ NEMESHEGYI (2019), 93.

Jézus, az isteni *szenszei* szerepéből vezeti le. De nem így tesz! Nemeshegyi azt írja, hogy az 1Jn 2,27-ben leírt „kenet” minden keresztyén hívőnek adatik, és ez a lelkiismeret Szentlélek által bennünk felerősített szava, a keresztyén papok és püspökök pedig nem *guruk* vagy *szenszeiek* a jézusi értelemben, hanem csak a közösség, vagyis az egyház vezetéssel megbízott tagjai és az apostoli hit letéteményesei és képviselői.²⁴

Szeretet- és krisztusközpontú írásértelmezés

Mindenképpen el kell mondanunk, hogy Nemeshegyi atya írásmagyarázatának hermeneutikai kulcsa az Atya jósága mellett a Krisztus-központúság és a szeretet-központúság. Ez utóbbi kettő egészen nem választható el egymástól Nemeshegyi Péter munkáiban. Az 1Kor 13 kapcsán például arról beszél, hogy miközben Pál apostol a szeretetről ír, valójában Jézus Krisztust festi elénk. Olyan a valódi szeretet, amilyen Krisztus. Azt teszi, amit Jézus Krisztus tett és tesz ma, valahányszor és valahol csak megvalósul az Isten országa az ő követői között. A szeretet nem tesz olyat, amelyet Jézus sem tett volna. Ebben a kettős, szeretet- és Krisztus-központú hermeneutikában Nemeshegyi Péter nyilvánvalóan Szent Ágoston örököse és partnere.²⁵ Napjainkban, amikor a szeretet egyfajta szekuláris varázsszóvá is vált, és valljuk meg, egészen sokféle és egészen „vad” dolgokat is értenek alatta, hatalmas segítség a Nemeshegyitől tanult definíció: olyan a szeretet, amilyen Jézus Krisztus.

Kánon a kánonban, avagy Nemeshegyi Pál-kritikája

Az írásmagyarázó Nemeshegyi atya bemutatását a Pál apostollal kapcsolatos értékelésével szeretném zárni. Pál apostollal sokat foglalkozó bibliusként érdeklődéssel és magamban nagyokat mosolyogva olvastam a Szent Pál-év (és a magyarországi Biblia éve) kapcsán írt Pál-értékeléseit. Hadd idézzek belőle röviden: „Pál palettája csak a feketét és a fehéret ismeri... A valós világban azonban a szürkének ezer árnyalata létezik. A pislákoló méccsest nem jó kioltani, még ha a füstölgése kellemetlen is. Isten hosszan tűrő. Jó, ha a

²⁴ I. m. 95.

²⁵ Vö. i. m. 132–144.

követői ebben is utánozzák... Be kell vallanom, hogy bár csodálom Pál apostolt, és hiszem, hogy általa is érkezett hozzánk isteni kinyilatkoztatás, a kedvencem mégis Szent Péter.”²⁶

Igen, azt hiszem, ilyennek kell lennie egy jó katolikus írásmagyarázónak. De Luther és Kálvin késői tanítványaként meg szeretném védeni Pált, jóllehet nyilván nem szorul az én védelmemre. Valóban úgy tűnhet néha egy-egy leveléből, mintha Pál egy korai protestáns hitvitázó lenne, de valljuk meg, ezen a képen a lutheri reformáció egész teológusnemzedéke dolgozott, és ez a türelmetlenség vagy kategorikusság inkább csak az úgynevezett konfliktusos levelek (Gal, 1–2 Korinthus, 1Thessz és némileg a Róm) írójának a sajátja. Ha a Filippi levél vagy a késői levelek, az Efezusi vagy Kolosséi levél szerzőjét nézzük, nem is szólva a Pásztori levelek mögött álló Pál apostoról, egy kedves és megértő apostolt látunk, egy szunnyadó vulkánt, akit csak az Isten országát vagy az evangéliumot fenyegető álapostolok tudtak néha felébreszteni, hogy akkor viszont kénkövet és szikrákat hányjon rájuk. De valószínűleg ebben egyet is értenénk Nemeshegyi atyával. Sajnálom, hogy erre a Pál apostoról szóló beszélgetésre majd csak az örök hajlékban fog sor kerülni, remélhetőleg Pál jelenlétében.

Felhasznált irodalom:

- FÜLÖP Zsuzsanna (szerk.) (2012): *Mozart, Isten szeretetének muzsikusa. Nemeshegyi Péter SJ előadás-sorozata Mozartról.* Budapest, Kairosz.
- GOLEMAN, Daniel (2015): *A jóság hatalma. A dalai láma látomása az emberiségről.* Fordította Tóth Zsuzsanna. Budapest, Libri.
- IWAMOTO, Junichi (2019): Publication of the Japan Bible Society Interconfessional Version, In: *Journal of Biblical Text Research.* 44. 4. 284–302.
- KITARO, Nishida (1990): *An Inquiry into the Good.* New Haven, Yale University Press.
- (1960): *A Study of Good.* New York, Greenwood Press.
- NEMESHEGYI Péter SJ (2019): *Holdfényben. Legújabb tanulmányok.* Budapest, Jezsuita Kiadó.
- (2016): „Tárt karokkal várnak ránk...” *Életinterjú Nemeshegyi Péter jezsuitával. Beszélgetőtárs Kiss Péter.* Budapest, Jezsuita Kiadó.
- (2009): *Fecskeszemmel. Tanulmányok.* Budapest, Kairosz Kiadó.

²⁶ I. m. 150–151.

(1994): *Jó az Isten*. Szeged, Agapé.

(é. n.): *Vallomás a Szentírásról*. Online forrás: <https://www.biblia-tarsulat.hu/docum/vallnemesh.htm>.

SMART, Ninian (⁵1997): *The World's Religions*. Cambridge, Cambridge University Press.

SZABÓ Ferenc (szerk.) (1997): *Magyar jezsuiták vallomásai I–II*. Budapest, Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya.